

УДК 34-058.87:340.13:316.64:007

РОМАНІВ Х.Б., кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, Львівський державний університет внутрішніх справ.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ

Анотація. У процесі набуття правових знань з використанням інформаційно-комунікаційних технологій відбуваються найбільш прогресивні форми впливу на свідомість індивіда, тому головною ознакою інформаційно-комунікаційних технологій у правовій освіті є формування професійної правосвідомості. Підкреслено, що інформатизація правової освіти повинна здійснюватися в межах двох основних цілей: 1) забезпечення випускників вищого юридичного навчального закладу рівнем професійних знань та навичками їх умілого застосування у процесі практичної діяльності; 2) підвищення рівня інформаційної компетентності у майбутнього фахівця з галузі права через інтегрування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальну діяльність.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, правова освіта, правосвідомість, компетентність, правова інформація, правові знання.

Summary. In the process of acquiring legal knowledge using information and communication technologies, the most progressive forms of influence on the individual's consciousness occur; therefore, the main feature of information and communication technologies in legal education is the formation of professional legal consciousness. It was emphasized that informatization of legal education should be carried out within two main objectives: 1) provision of graduates of a higher educational law establishment with the level of professional knowledge and skills for their proficient application in the process of practical activity; 2) raising the level of information competence of a future expert in the field of law through the integration of information and communication technologies into educational activities.

Keywords: information and communication technologies, legal education, legal consciousness, competence, legal information, legal knowledge.

Аннотация. В процессе приобретения правовых знаний с использованием информационно-коммуникационных технологий происходят наиболее прогрессивные формы воздействия на сознание индивида, так главным признаком информационно-коммуникационных технологий в правовом образовании является формирование профессионального правосознания. Подчеркнуто, что информатизация правового образования должна осуществляться в пределах двух основных целей: 1) обеспечение выпускников высшего юридического учебного заведения уровнем профессиональных знаний и навыками их умелого применения в процессе практической деятельности; 2) повышение уровня информационной компетентности у будущего специалиста в области права через интегрирование информационно-коммуникационных технологий в учебную деятельность.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, правовое образование, правосознание, компетентность, правовая информация, правовые знания.

Постановка проблеми. З винаходом комп'ютера, а згодом із створенням всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет змінилося людське життя і ці зміни також торкаються системи освіти. Інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) стали основою кожного суспільного сектору, без ІКТ не може обійтися й освіта. Тому, комп'ютери та пов'язані з ними інформаційно-комунікаційні технології є основою інформатизації освіти.

Інтеграція ІКТ в освіту є важливою умовою для вдосконалення процесу навчання, що зумовлено необхідністю розробки нової моделі системи освіти. Сучасне інформаційне суспільство вимагає нових технологій роботи з навчальною інформацією, оскільки тенденція розвитку суспільства ХХІ ст. мотивує розширення напрямів використання ІКТ у освітній сфері. На сьогодні, використання ІКТ є обов'язковим атрибутом професійної діяльності чи не для всіх суспільствознавчих дисциплін, не винятком у цьому правилі є і правознавство.

Сучасна юридична діяльність нерозривно пов'язана з ІКТ, а тому інформаційна культура, як складова професійної правосвідомості студента-юриста є не менш актуальною, адже фахівець-юрист нового покоління має ефективно застосовувати отримані знання, впливати на розвиток демократичної, правової держави і громадянського суспільства.

ІКТ сприяє утворенню єдиного європейського освітнього простору та фаховому зростанню майбутніх юристів. Окрім того, прискорення темпів створення і поширення інформації дозволяє розширювати правнику-студенту свій інтелектуальний потенціал. Адже у своїй професійній діяльності юрист зіштовхується з опрацюванням великих обсягів правової інформації, яка пов'язана з різними юридичними фактами, правопорушеннями та їх подоланням, різноманітними правовідносинами і правопорядком. Для оперативного вирішення правових ситуацій юрист повинен застосовувати ІКТ, які мають допомогти систематизувати та забезпечити швидкий доступ до правової інформації. Відповідно, на сьогодні, важливо навчити студента-юриста не лише базовим правовим знанням, але й вмінню оперативно реагувати та знаходити вирішення різноманітних правових ситуацій.

Результати аналізу наукових публікацій. Проблема формування професійної правосвідомості студента-правника за допомогою ІКТ у науковій літературі не розроблялася. Однак, окремі автори розкривають наближені до обраної нами теми, а саме: використання ІКТ у освіті, зокрема у правовій. До таких дослідників відносимо: Гершунського Б.С., Гуревич Р.С., Зелінську В.А., Кадемію М.Ю., Козер М.М., Луппу В.А., Логінову Н.І., Нетьосова С.І., Русіну Н.Г., Савченко І., Федорчук О.С., Шермана М.І., Шийку С.В., Шмирова О.В. та ін.

Широке розповсюдження комп'ютерних технологій вимагає розроблення якісно нових підходів до підготовки фахівців, у тому числі юристів. Відповідно навчання повинне передбачати не лише володіння знаннями у різних галузях права, але й з знаннями, пов'язаними з ІКТ, тобто сучасне суспільство вимагає вміння залучати комп'ютерні технології у своїй професійній діяльності.

За допомогою методів і засобів навчання, студент-юрист має навчитися одержувати відповіді на питання про те, які є інформаційні ресурси у галузі права, де вони розміщені, як можна одержати доступ до них і як вони допоможуть при підвищенні ефективності юридичної діяльності.

Водночас однією з актуальних проблем є готовність викладача до впровадження ІКТ у навчальний процес для вирішення педагогічних завдань. Для забезпечення якісної підготовки студентів-юристів необхідно готувати викладача нової формації, здатного ефективно впроваджувати правові знання з допомогою ІКТ. Використання педагогом ІКТ в процесі навчання дозволяє виявити зв'язок навчання з практикою та наводити приклади з практичного застосування правових знань.

Втім, ще досі у навчальному процесі ми стикаємось з проблемами інформатизації правової освіти, до яких відносять: формування інформаційно-правової культури викладача; створення електронних посібників та навчальної літератури на електронних

носіях; розробка нових інформаційних технологій, їх психолого-педагогічних і психолого-фізіологічних засад; розбудова науково-освітніх інформаційно-правових мереж і бібліотек та розвиток інформаційно-правового середовища в Україні; впровадження дистанційного навчання; підготовка педагогічних кадрів до застосування комп'ютерної техніки у професійній діяльності. [1, с. 455].

Однією з важливих умов підвищення якості підготовки фахівців у галузі права є формування високих професійних та моральних якостей у студентів. Це завдання є особливо актуальним, оскільки завдяки ІКТ, які допомагають студентам-юристам розв'язати різноманітні правові задачі, підвищується якість професійної підготовки випускників.

Метою статті є визначення проблем у формуванні правосвідомості студента-правника за допомогою ІКТ.

Виклад основного матеріалу. Якщо для більшості індивідів правосвідомість є чинником, що детермінує ефективність задоволення їх власних потреб, то від правосвідомості людей, чия професійна діяльність має юридичний характер безпосередньо залежить ефективність реалізації інтересів інших суб'єктів. Це пояснюється тим, що від розвиненості та сформованості елементів професійної правосвідомості залежить спрямованість усієї правової діяльності, вибір правових засобів, якість взаємодії та дієвість правового регулювання в цілому [2, с. 307]. Під професійною правосвідомістю, у широкому аспекті, слід розуміти правову свідомість, суб'єктом якої виступають юристи, для яких професійна діяльність здійснюється у правовій сфері з використанням правових знань та засобів.

На сьогодні, ми можемо стверджувати, що роль права і значення правових знань в українському суспільстві змінилася докорінно. Якщо раніше право було лише засобом за допомогою якого державі вдавалося контролювати людей, то тепер право, набуваючи практичного значення для кожного з нас, веде до правової держави та громадянського суспільства. Такий перехід неможливий без формування у майбутніх спеціалістів відповідних правових знань. Саме тому тематика статті стосується не професійної правосвідомості вже сформованого юриста, а студента нової генерації, який би сприяв нормальному функціонуванню держави і гарантував захист прав людини і громадянина.

Правосвідомість юристів у літературі визначається як одна з колективних форм правової свідомості, що виступає системою правових поглядів, знань, почуттів, ціннісних орієнтацій і інших структурних утворень правової свідомості спільності людей, які професійно займаються юридичною діяльністю, що потребує спеціальної освітньої і практичної підготовки. [3, с. 11].

Мухін В.В. пропонує під професійною правосвідомістю розуміти “цілісний, системний, практично спрямований, нормативно детермінований спосіб пізнання правової дійсності і активного впливу на неї, що забезпечує функціонування і розвиток правопорядку, суб'єктом якого виступають особи, що мають спеціальну юридичну освіту та професійно займаються юридичною практикою” [4, с. 14].

В свою чергу, під професійною правосвідомістю студентів слід розуміти відношення до права і готовність застосувати систему правових знань та умінь для вирішення професійних і соціально-побутових проблем, які формуються в процесі професійної підготовки. [5, с. 18]. Така професійна підготовка має бути спрямована на кількісні, якісні і структурні перетворення, що зумовлюються умовами розвитку правосвідомості майбутніх юристів. Під такими умовами у літературі розуміють сукупність усіх тих явищ, від яких залежить виникнення, існування, функціонування та розвиток цього феномену [6]. Формування правосвідомості юристів здійснюється під впливом

соціального середовища (об'єктивних умов і суб'єктивних факторів, що пронизують всі сфери суспільного життя), особливо під впливом права, його формування та реалізації. До основних засобів формування правосвідомості юристів необхідно віднести правове виховання та правову освіту як первинні (базові) елементи механізму, дія яких спрямована на розвиток правової компетентності, що передбачає інтегровану здатність особистості цілісно реалізовувати на практиці знання, способи діяльності, досвід правомірної поведінки, правові ціннісні орієнтації в конкретних моделях поведінки у правовому контексті, підвищення рівня правової культури, правової активності [7].

Під правовим вихованням розуміють цілеспрямовану систематичну діяльність держави, її органів та посадових осіб, громадських об'єднань і трудових колективів з метою формування і підвищення правосвідомості та правової культури. [8, с. 396] У свою чергу, правове виховання майбутнього юриста – це систематичне опанування необхідного мінімуму як загальнотеоретичних, так і спеціальних практичних юридичних знань. Через правове виховання студентів найбільш повно сприймаються моральні цілі суспільства, які впливають на внутрішній імператив службового обов'язку, суттєво знижують рівень соціального конформізму, підвищують інформаційну культуру майбутнього фахівця [6].

Саме правова освіта у сучасних умовах модернізації системи української освіти в сторону її інтеграції у світовий освітній простір є віссю правового виховання та виховує в майбутніх юристів готовність до сумлінного виконання службових обов'язків і дотримання правової дисципліни, формує ціннісні установки, орієнтовані на правову поведінку.

Професіоналізм формується в першу чергу через освіту, тому професійний юрист – це утвердження себе в галузі права через знання та майстерність. Правова освіта повинна забезпечити ці знання та майстерність, розуміння прав і основних свобод людини, визнаних законодавством країни і міжнародним правом, своїх обов'язків та відповідальності перед державою та іншими громадянами, етичних та правових принципів, моральних ідеалів задля головної мети – додержання правового порядку.

Ставлення студентів до обраної спеціальності багато в чому визначається характером навчально-виховного процесу, який моделює майбутнє професійної діяльності. Для усвідомлення перспектив майбутньої фахової діяльності необхідне створення психолого-педагогічних умов, які зумовлюють специфічні особливості організації змісту професійного навчання [9, с. 100]. Психолого-педагогічні умови розвитку правосвідомості студентів-юристів – це сукупність заходів в освітньому процесі, що забезпечують досягнення майбутніми фахівцями необхідного рівня правосвідомості [6]. До таких педагогічних умов, які формують позитивну професійну правосвідомість у студентів-юристів та на які повинні бути спрямовані зусилля держави та вищого навчального закладу, слід віднести: спрямування освітнього процесу на формування у студентів-юристів цінності права та моральних орієнтирів; спеціальна підготовка педагогічного складу з відповідною правовою та інформаційною компетенцією; відповідне методичне забезпечення, яке б включало інформаційні технології; організація комунікації між студентом та викладачем, в тому числі з використанням ІКТ; забезпечення безперервності удосконалення своїх знань через самостійну роботу; створення єдиного інформаційно-освітнього середовища.

Педагогічні умови, що забезпечують ефективність виховання правової свідомості студентів, розкриваються через збагачення змісту правової інформації та посилення її ціннісно-сміслових аспектів; використання ситуацій, максимально наближених до

реальності майбутньої професійної діяльності студентів; стимулювання розвитку у студентів активної правової позиції [10, с. 61].

Лише вдосконалення правової освіти, введення нових інформаційних технологій навчання зможе виховати юристів нового покоління з високою правовою активністю та правосвідомістю, що відповідають вимогам сучасного європейського співтовариства та очікуванням наших громадян. Сучасна система вітчизняної професійної освіти зазнала суттєвих змін. Це зумовлено наближенням відчизняної правової системи до європейської, де на перший план висувуються права і свободи людини і громадянина, правові цінності, засади справедливості, свободи та рівності. Наша держава прагне стати членом європейського співтовариства, тим самим розширюючи права громадян та громадянських об'єднань, створюючи рівні умови в ринковій економіці, забезпечуючи судовий захист прав і свобод громадян, підсилюючи захист підприємництва тощо. Однак це лише перші та “маленькі” кроки, оскільки наша держава перебуває у становищі, зумовленому сучасними економічними та соціальними умовами. Втім, “великим” кроком, що зумовив поштовх в освіті, стали останні тенденції світового розвитку, що зумовлені переходом до інформаційного суспільства.

Під інформаційним суспільством прийнято розуміти якісно новий етап розвитку людства, в якому будь-яка людина за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій може отримувати, переробляти, розповсюджувати інформацію, а держава забезпечує високий рівень інформатизації всіх галузей [11, с. 129]. Інформаційне суспільство характеризується тим, що збільшується роль інформації і знань, стає безперешкодний доступ до інформації через збільшення інформаційних ресурсів, постійна поява нових та модифікація старих інформаційних та комунікаційних технологій у всіх галузях суспільства та науки.

Інформаційне суспільство – наступна стадія розвитку суспільного життя, основними ресурсами якої є інформація і знання. Інформація у сучасному суспільстві є однією із головних виробничих ресурсів, тому важливо щоб педагогічний працівник був професійно підготовлений до використання ІКТ та мав відповідну інформаційну культуру. Вища школа повинна ставити перед собою завдання, яке полягає у постійному підвищенні якості підготовки спеціалістів. Цьому сприяє, зокрема, висока інформаційна компетентність викладача-педагога, що полягає у розробці нових інформаційних технологій навчання та методик викладання. У свою чергу, професійна правосвідомість студента-юриста передбачає професійну інформованість, що прогнозує компетентність у сфері чинного законодавства і практики його реалізації, виражається у достатньо глибоких та професійно необхідних знаннях про право та закономірності його буття, що дозволяє займатися професійною юридичною діяльністю [2, с. 309].

Отже, одержання теоретичних правових знань, переконаність у соціальній корисності права, його цінності, розуміння застосування правової норми є головним завданням правової освіти. Через одержання, використання, поширення та зберігання правової інформації, її усвідомлення та перетворення на правові знання, які у свою чергу стають основою ціннісної орієнтації, морально-правової установки формується правосвідомість студента-правника. Тому ключовим є те, за допомогою яких методів та засобів можна донести правову інформацію до студента, так щоб це було якісно та швидко, а головне – запам'ятовувалося та перетворювалося на знання, які в подальшому будуть придатні для використання при вирішенні життєвих та практичних правових ситуацій та задач. Таким чином, правосвідомість ґрунтується на правовій інформації, яку студент повинен запам'ятати, усвідомити, зрозуміти та перетворити на власні переконання.

Суспільні зміни, розвиток системи правового забезпечення, підвищення якості суспільного життя висуває нові вимоги до правової освіти і до професії юриста, зокрема. Рівень підготовки юристів у вищих навчальних закладах вимагає пошуку нових інформаційних методів та засобів, які мають використовуватися як у процесі підготовки на рівні забезпечення відповідного методичного матеріалу, так і в процесі викладання правових наук, враховуючи в тому числі і забезпечення студента-юриста відповідною базою для самостійної підготовки. Новітні технології повинні сприяти творчому потенціалу студента, його фаховості та вмінню виконувати правові завдання, які моделюються у процесі навчання із якими студент безпосередньо матиме справу вже у своїй практичній діяльності. Тому, важливо знайти найбільш ефективні шляхи модернізації й підвищення якості сучасної правової освіти, які в подальшому методом снігової лавини зачепили б зміни у нормотворчій, правоохоронній та правозастосовчій діяльності нашої держави.

На сучасному етапі одним з головних завдань правової освіти “є побудова такого процесу навчання, який став би основою формування навчальної і професійної діяльності по підготовці і вихованню фахівців і сприяв би підвищенню рівня їх культури, розширенню кругозору, умінню творчо відноситися до своєї праці” [12, с. 326].

Інформатизація правової освіти повинна здійснюватися в двох основних напрямках:

- 1) забезпечення випускників вищого юридичного навчального закладу рівнем професійних знань та навичками їх умілого застосування у процесі практичної діяльності;
- 2) підвищення рівня інформаційної компетентності у майбутнього фахівця з галузі права через інтегрування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальну діяльність.

Гіпершвидка трансформація постіндустріального суспільства в інформаційне співтовариство, де виробництво і споживання інформації є найважливішим видом діяльності, а інформація визнається найціннішим ресурсом, зумовило визнати найефективнішим засобом підвищення якості професійного навчання ІКТ [13, с. 68-69].

Щоб осягнути великий обсяг знань про право, правові явища, правові норми, їх усвідомити, проаналізувати, зрозуміти та освоїти, необхідні дієві методи. Від їх кількісної та якісної характеристики залежить процес передачі, накопичення та засвоєння правових знань. Правовий потенціал та правова підготовка, які є основою професійності, формуються через уміння наочно використовувати правові знання. Все це, як і наочність правових знань, здатні забезпечити інформаційно-комунікаційні технології.

Однією із актуальних проблем інформатизації юридичної освіти є формування навичок застосування ІКТ для фахової діяльності, що є важливою складовою правосвідомості майбутніх правознавців. Інформаційно-комунікаційні технології, які використовуються у навчальному процесі, сприймаються як один із інструментів пізнання навколишнього світу, набуття умінь і навичок вдосконалення професійної майстерності [9, с. 162].

Слід погодитись з Гершунським Б.С., що “в остаточному підсумку всі досягнення в галузі застосування інформаційних технологій у сфері освіти, створення мереж телекомунікацій і підтримка інформаційних потоків у них, створення і супровід банків даних і баз знань, експертних систем і інших видів ІКТ мають служити одній меті: розробці методологічної основи застосування інформаційних технологій у процесі освіти. Власне кажучи, в даний час суспільство стоїть перед завданням навчитися правильно, оптимально і нешкідливо застосовувати комп’ютер у всій системі освіти в цілому” [14, с. 33].

Інформаційно-комунікаційні технології, що використовуються у навчальному процесі, сприймаються як один з інструментів пізнання навколишнього світу, набуття

умінь і навичок вдосконалення професійної майстерності. Вони допомагають адаптуватися майбутнім фахівцям до життя у сучасному суспільстві та, як і будь-які інші педагогічні технології, інформаційні технології навчання ґрунтуються на високому професіоналізмі викладачів, співпраці та творчості між викладачем і студентом, атмосфері довіри, відповідній матеріальній та методологічній базі, відповідальному ставленню студентів до засвоєння теоретичного матеріалу й оволодіння відповідними уміннями та навичками. Ефективність прийняття рішень як запорука професійної діяльності можлива лише при використанні інформаційно-комунікаційних технологій за рахунок своєчасного отримання необхідної інформації. Здійснення майбутнім фахівцем фахової діяльності є опанування визначеним обсягом знань, умінь та навичок з ІКТ, які є достатніми для усвідомлення проблем і шляхів практичного застосування цих навичок у професійній діяльності [9, с. 14, 62]. Отже, особливе місце у правовій освіті займає потенціал ІКТ, в основі якого лежить розвиток пізнавальних навичок студентів, умінь самостійно структурувати і актуалізувати свої правові знання. Актуалізує дане питання і те, що аналіз сучасної ситуації у вищій професійній школі показав: в навчальному процесі переважають традиційні технології з низьким рівнем використання інноваційних технологій; відсутні технології, орієнтовані на систематичне використання інформаційних і комунікаційних технологій в юридичній підготовці майбутніх спеціалістів [5, с. 19].

Виходячи з вищезазначеного, вважаємо, що інформаційно-комунікаційні технології у формуванні професійної правосвідомості студента-юриста відповідають за такі компоненти:

- 1) професійний – формування навичок пошуково-дослідницької діяльності (обробка, передача, зберігання правової інформації з використанням ресурсів мережі Інтернет, електронні носії; можливість створювати власні бази даних);
- 2) мотиваційний – підвищують навчальну мотивацію;
- 3) світоглядний – розширюють світогляд студента-юриста;
- 4) інтелектуальний – дозволяють сформулювати новий стиль роботи, що розкриває у студентів-правників інтелектуальний потенціал;
- 5) мовленнєвий – ІКТ сприяють збільшенню зацікавленості студентів до правових знань, а отже до покращення їхньої юридично-мовленнєвої складової конкурентоздатності;
- 6) аналітичний – формують уміння структурувати і аналізувати свої правові знання;
- 7) діяльнісно-практичний – здатність вирішувати професійні завдання з використанням ІКТ, формують уміння ухвалювати правильні та нестандартні правові рішення;
- 8) орієнтаційний – сприяють формуванню навичок орієнтації в інформаційно-правовому полі;
- 9) комунікаційний – відповідають за діалогізацію навчання та за прискорення передачі досвіду від викладача до студента, тобто сприяють розвитку правової комунікації;
- 10) культурний – формують інформаційну культуру, сприяють інформаційній грамотності;
- 11) прогностичний – передбачають прогнозування правових ситуацій за допомогою ІКТ;
- 12) ціннісний – формують ставлення до права і правових норм;
- 13) аналітичний – передбачають уміння аналізувати правові та неправові діяння, явища та співставляти їх із законом та правом;

14) адаптаційний – формують уміння студента-правника швидко адаптуватися у різних правових та неправових ситуаціях, а також надають студентів професійної впевненості;

15) пізнавальний – активізують пізнавальну здатність студента-правника;

16) рефлексивний – сприяють розвитку особистості, надають нові можливості для творчості, розвивають правове мислення.

Отже, ІКТ створюють необхідні умови для формування й розвитку рефлексії, самосвідомості особистості, а також правосвідомості студентів-юристів.

Висновки.

Нині суспільство вступило в таку стадію розвитку, що характеризується стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, без яких неможливе ефективне вирішення професійних проблем. Відповідно, правовій сфері необхідні юристи, які володіють таким видом знань та вмінь.

Освіта, в тому числі правова, як і держава, прагнуть суттєвих змін, а тому інформатизація освіти є складовою цього процесу. Навчання у вищому навчальному закладі є досить складним процесом, адже щороку, і це особливо стосується галузі права, збільшується обсяг інформації, яку студент повинен засвоїти. Задля оптимізації його праці, швидкому пошуку її у навчальному процесі, впроваджується ІКТ. У зв'язку з цим студенти надають перевагу не лише змісту, але й формі подачі матеріалу, яка за допомогою ІКТ підвищує їхню зацікавленість, розвиває запам'ятовуваність, рівень наочності.

Мета нової гуманістично-комунікаційної освіти – виховання відповідальної особи, що здатна до саморозвитку і самоосвіти. Все це зумовлює гостру потребу у створенні і реалізації особистісного підходу до студента. Правова освіта повинна бути зацікавлена в особистостях-юристах, які здатні самостійно й активно діяти, приймати рішення, швидко адаптуватися до різних життєвих та правових ситуацій.

Вища юридична освіта повинна забезпечити державу такими фахівцями, які б сприяли нормальному функціонуванню держави і гарантували захист прав людини і громадянина.

Використана література

1. Шмирова О.В., Зелінська В.А. Роль інформаційно-комунікаційних технологій на сучасному етапі інформатизації освіти. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С. 455-458.
2. Жидовцева О.А. Структура та функції професійної правосвідомості. *Форум права*. 2012. № 1. С. 307-312.
3. Соколов Н.Я. Профессиональное сознание юристов. Москва: Наука, 1988. 224 с.
4. Мухін В.В. Професійна правосвідомість: поняття, особливості, функції: автореф. дис. ...канд. юрид. наук, Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2007. 20 с.
5. Кручинин М.В., Кручинина Г.А. Моделирование процесса формирования профессионального правосознания студентов неюридических специальностей в высшем образовании. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*. 2012. № 3 (1). С. 17-24.
6. Кононенко С. В. Теорія і практика формування правосвідомості у майбутніх юристів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_4_33
7. Калюжний Р.А. Формування правосвідомості юристів в сучасних умовах освітніх змін: мат. науково-практичної конференції *Правова освіта в Україні: еволюція, сучасний стан, перспективи розвитку*, м. Київ, 27 квіт. 2017 р. URL: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/32549>

8. Нерсисянц В.С., Муромцев Г.И., Мальцев Г.В. и др. Право и культура / под ред. Соколовой Н.С. Москва: Изд-во РУДН, 2002. 423 с.

9. Федорчук О.С. Формування у майбутніх правознавців навичок професійного застосування інформаційно-комунікаційних технологій: дис. ...канд. наук. – (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих). Київ, 2009. 258 с.

10. Ніколаєнко С.І. Виховання професійної правосвідомості майбутнього юриста у процесі вивчення “Юридичної психології”: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції *Психологічна просвіта у сучасному суспільстві: методологія, досвід, перспективи*, 20-21 лист. 2014 року. С. 60-61.

11. Петрухно Ю.Є. Інформаційне суспільство: поняття, основні складові, характеристика. *Вісник Одеського національного університету. Сер. Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство*. Т. 19. Вип. 1. 2014. С. 127-133.

12. Савіцька В. Готовність майбутнього соціального працівника до професійної діяльності як запорука її ефективності: зб. наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Ч. 2. 2013. С. 325-331.

13. Савченко І. Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент реалізації інноваційних педагогічних ідей у практику навчально-виховного процесу ПТНЗ. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 1. С. 68-79.

14. Гершунский Б.С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы. Москва: Педагогика, 1987. 264 с.

~~~~~ * * * ~~~~~